

RÁKÓCZI-EMLEKÜLÉS AZ EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEMEN

Budapest, 1985. március 29.

II. Rákóczi Ferenc születésének a 300. évfordulója után halálának 250. évfordulójáról is tudományos konferenciák sora emlékezett meg. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Középkori Magyar Történeti Tanszéke és a Magyar Történeti Társulat 1985. március 29-én rendezte meg tanácskozását Budapesten. Az előadások az író fejedelem, az általa tovább folytatott *történeti-irodalmi hagyomány*, az életrehívott örökség sokoldalú bemutatására törekedtek. Jól tükrözték a Rákóczi-művek megindult kritikai kiadásának eredményeit, bemutatták a művek fennmaradt kéziratához való visszatérés — így egy eddig ismeretlen, saját kezű javításokat tartalmazó bécsi *Emlékiratok*-kézirat — tanulságait és egyben az újabb kötetekhez is értékes szempontokat nyújtottak. Sikeresen járultak hozzá a Rákóczi-oeuvre további értelmezéséhez, amely „a magyar és az európai történeti és politikai irodalom jeles teljesítménye” (Köpeczi).

Pölskei Ferenc, a Bölcsészettudományi Kar dékánja nyitotta meg a tanácskozást. Megnyitójában utalt a Rákóczi-életmű feltáratlanul maradt vonatkozásaira, gazdasági, társadalmi tevékenységének és utóéletének még kutatásra váró területeire. Kitért a Rákóczi-hagyomány sajátosságaira, arra, hogy személyét a progresszív irányzatok mellett a konzervatív erők is magukénak próbálták vallani, azonban Kölcsey, Vörösmarty és Kossuth voltak azok, akik joggal benne találták meg társadalmi törekvéseik előharcosát.

H. Balázs Évának, az ELTE tanszék-vezető egyetemi tanárának előadásával a Rákóczira feltételezhetően hatást gyakorolt hagyományok számát sikerült tovább bővítenie. A fejedelem nővére házassága révén kapcsolatba került az Aspremont családdal és így a németalföldi szabadságharcnak az Aspremont családi hagyományban öröklődő eszméjével is gazdagodhatott, ami a fejedelem külpolitikai orientációjának kialakulásában játszhatott szerepet. Mindez valószínűsíti, hogy Rákóczi a jezsuita Fabianus Strada-nak a szabadságharcra foglalkozó művét is forgathatta, különösen azért, mivel a jezsuita iskolázásnak a fejedelemre gyakorolt hatása közismert.

Benda Kálmán tudományos osztály-vezető, áttekintve a Rákóczi-hagyományt, felvázolta annak fordulópontjait: Rákóczi alakja, emlékének megtagadása, az 1715:49. tc. ellenére hogyan vált a nemzeti önértetet és függetlenséget megtestesítő hőrosszá, ami kezdetben csak grammatikai példamondatokban mutatkozott meg, de az 1790-es nemesi mozgalom, majd a reformkor idején egyre nyilvánvalóbbá vált. Hangsúlyozta, hogy Szekfű véleményével ellentétben Rákóczi eszménye tovább élt és hatott, mert az a nemzeti és társadalmi fejlődést együtt hangsúlyozta.

Kovács Ilona irodalomtörténész a kritikai kiadás műhelymunkájának tapasztalatai alapján Rákóczi alkotói munkamódszerére, a diktálásra vonatkozó adatokat mutatta be. Az ebből következő szövegkritikai észrevételek, a hibás központozás, értelmetlen szókapcsolatok felderítése pedig a szövegek irodalmi, stilisztikai értékelése szempontjából jelentettek újdonságot.

Takács Imre muzeológus a *Vallomások* könyvébe beillesztett *Elmélkedés... nagykarácsony éjszakáján* vallásos elmélkedés forrásaival foglalkozott. Elemzéseiből Rákóczi művében nemcsak az ágostoni műfaj, a soliloquia, hanem az Ágoston-írások széles körű és alapos ismeretére derült fény. Az ebben szereplő, a pásztor nélkül maradt nyáj képének elemzése a fejedelem politikai allegóriájának eredetére mutatott rá.

A délutáni ülés első előadásában *Köpeczi Béla* akadémikus, művelődési miniszter (a délutáni ülés elnöke) a Rákóczi-hagyomány egyik alapkérdését vizsgálta: a bújdosás időszakának értékelését. Vitába szállt *A száműzött Rákócziban* kifejtett nézetekkel, mert Szekfű az emigráció tendenciózus és egyoldalú beállításával akarta megmutatni a függetlenségi ideológia időszerűtlenségét, a Monarchia fennmaradásának létjogosultságát. A Szekfű által nem hasznosított forrásokortok, így a francia külügyminisztérium levéltári anyagának felhasználása alapján megállapította, hogy a kor Európájának valós diplomáciai és katonai erőviszonyai között a fejedelem törekvései nem voltak teljesen alaptalanok.

A tényleges diplomáciai akciók és az

irreális tervezetések együtteséből az előbbieket igazolták a *Kalmár János* egyetemi tanárség előadásában bemutatott rastadi béketárgyalások, ahol Erdély, illetve Rákóczi ügyét a katalán problémával és Bouillon kardinális kérdésével állították szembe a tárgyalófelek.

R. Várkonyi Ágnes, az ELTE tanszékvezető egyetemi tanára (a délelőtti ülészak elnöke) a szabadságharcot megelőző szervezkedésnek nyomait a *Confessiones* 1703. évi eseményeit előadó részében próbálta kitapintani. Az előadó Bercsényi, Rákóczi, Szirmai Miklós állításával szemben bizonyította, hogy már 1703 előtt széles körű szervezkedés folyt. Bizonyítéka a Szirmai—Rákóczi — eddig ismeretlen — levelezés, amelyben a gazdasági élet és biblikus allegóriák mögé rejtve a szervezkedők közötti kapcsolat-tartás nyomait mutatta ki. Hogy Rákóczi mennyire allegóriákban ábrázolta élete sorsfordulóit, azt éppen Takács Imre előadása bizonyította. Így a *Confessiones* vonatkozó részeiben a korábbi időszak célkitűzései ismerhetők fel.

Tarnai Andor, az ELTE tanszékvezető egyetemi tanára a *consultatio* műfajának irodalmi és politikai jellegzetességeit vette számba: milyen kapcsolat állapítható meg a jövőendő tanácsosok nevelését szolgáló, a legutókétebb államról folytatott XVII. századi discursusok

latin nyelvű mintái és a hazai jezsuita iskoladramákban (pl. Miskolczi Zsigmond) feldolgozott változatok között.

Hopp Lajos tudományos osztályvezető a rodostói könyvtár állományára és 1735 utáni sorsára vonatkozó ismereteinket gazdagította. Vizsgálta a Mikses által Rodostóban lefordított műveket, amivel az emigráció szellemi nyitottságára is újabb bizonyítékokat sikerült találnia. A Thaly által kiadott könyvlista tételeit továbbiakkal bővítette és igazolva látta, hogy Mikses kézírataival Rákóczi könyvtárából is kerültek haza kötetek.

Köpeczi Béla elnöki zárszavában a még kutatásra váró feladatokra helyezte a hangsúlyt. Kifejtette, hogy a bujdosás korszakának az objektív történelmi feltevésekkel számoló vizsgálata ugyan megtörtént, de továbbra is lényeges új eredményekkel gazdagíthatná a Rákóczi-kutatást a kezdeti összeesküvés részleteinek, az első lengyelországi tartózkodás, a szabadságharc alatti gazdasági tevékenységnek, a résztvevő rétegek magatartásának és a bujdosó fejedelem diplomata-író tevékenységének új forrásokat is bevonó tudományos feldolgozása. Zárszava végén kifejezte meggyőződését, hogy a nemzet emlékezetében Rákóczi nagy hatást gyakorló, a kortárs eszme áramlatokra élénken reagáló, a haza sorsát következetesen felvállaló alakjának mindig lesz helye.

BÁNKÚTI IMRE

RÁKÓCZI-ÜLÉSSZAK VAJÁN

1985. április 6.

Megemlékezésül II. Rákóczi Ferenc halálának (1735. április 8.) 250. évfordulóján tudományos ülészak volt Vaján 1985. április 6-án. Szabolcs-Szatmár megye földjét és népét szoros kapcsolat fűzte a szabadságharc eseményeihez és a Fejedelem személyéhez. Nem véletlen volt tehát, hogy az ülészak színhelyéül a rendezők Vaját választották, az elhangzott előadások azonban tudományos tartalmuk és új eredményeik következtében túlnőttek a helyi kereteken. Az ülészak nagyszámú hallgatósága, valamint a rendezést vállaló intézmények (Szabolcs-Szatmár megye Tanácsa, a HNF Szabolcs-Szatmár megyei Bizottsága, a TIT Szabolcs-Szatmár megyei Szervezete, a Szabolcs-Szatmár megyei Múzeumok Igazgatósága és a vajai II. Rákóczi Ferenc Termelőszövetkezet) sora is utalt az ülészak jelentőségére.

A vajai kastély dísztermében *Heckennast Gusztáv* (a MTA Történettudomá-

nyi Intézetének osztályvezető-helyettese) elnökletével négy előadást hallgattak meg a résztvevők.

Az indító előadást *Köpeczi Béla* akadémikus, művelődési miniszter tartotta „Rákóczi és Rodostó” címen. Referátuma lényegében az író Rákóczi legismertebb munkájával foglalkozott, s elosztatta a magyar történettudománynak az Emlékiratokkal kapcsolatos régi bizonytalanságát. Ismertette a bécsi Nationalbibliothek egy most felfedezett kéziratát, amely a hágai Emlékiratkiadás alapjául szolgált, maga Rákóczi javított, illetve titkárával javíttatta ki, tehát az Emlékiratok szövegét a fejedelem magáénak ismerte el. Ezzel végképp tisztázódott e fontos Rákóczi mű hitelessége.

A korreferátumok sorát *R. Várkonyi Ágnes* (tanszékvezető egyetemi tanár, ELTE Középkori Magyar Történelmi Tanszék) előadása nyitotta meg, amelynek cí-